

Patronázs vallási alapjai

Dr. HEVESI SIMON

vezető főrabbi beszéde 1935 május 4-én, a Dohány-utcai templomban tartott női istentiszteleten

Áhítatos gyülekezet!

A napokban volt alkalmunk egy olasz tudós előadását meghallgatni, aki azt fejtegette, hogy ennek a világrésznek egységes szellemét három tényező volna hivatva újból megteremteni: *a vallás, a művészet és a tudomány*. Azért ez a három, mert ezek összefüggnek egymással, hatással vannak egymásra és alkalmasak arra, hogy a közszellemet ápolják, neveljék és befolyásolják.

Ha e tétel szempontjából foglalkozom a zsidó vallással, azt kell megállapítanom, hogy a művészetekre a zsidó vallás közvetlen befolyással nem volt. Nem is állíthatom, hogy a művészet a zsidó vallás szellemének hatása alatt áll. Ám vannak művészetek, amelyekre a zsidó vallás hatást gyakorolt és ezek az anyagtalán művészetek: irodalom, ékesszólás, tanítás, dal és zene. De nem is oly lényeges, hogy a vallás a művészeteken át gyakorolja hatását a lelkekre és a közszellemre. *A vallás maga egy felsőbbrendű művészet: a lélek művészete, mert Istentől ihletett lelkeket formál és nemesít, az emberi lét kicsiségéből kiemel és magasabbra vezet, a bűn sötét labirintusából kiszabadít és erkölcsössé teszi az embert. A zsidó vallásnak volt bizonyos hatása a művészetekre, de nagyobb hatása volt a filozófiára. Igazán világszemléletet adott, nem legendát, mitológiát, hanem magasrendű igazságokat, amelyek a lét egyeteméről adtak számot és a léleknek erkölcsi szempontból adtak irányítást. Ezáltal a zsidó vallás az összes nem pogány vallásoknak támasza lett.*

Ha a vallásokat a változó korszak és áramlatok ellenében meg akarjuk védelmezni, a zsidó vallás filozófiájából meríthetünk és *filozófiával többet nem is lehet igazolni, mint amennyi a zsidó vallásban benne van*. Ami ezen túl van, arra már nem felelhet a filozófia sem. Világszemléletről valójában csak addig lehet beszélni, ameddig a mi

vallásunk terjed, ezért *fundamentum a mi vallásunk* és aki hadat üzen a vallásnak, az hadat üzen a zsidóságnak, de *aki a zsidóságnak hadat űzeti, az fel jé s általánosságban és egyetemes értelemben a vallásnak is hadat üzen*

A zsidóság adott filozófiát és tudományt. Az emberi kultúra és civilizáció kialakulására nagy hatással volt a zsidó vallás. A zsidóság előtt bálványhatalmakkal volt tele a világ. Minden berek, minden forrás bálványoknak volt az otthona és az ilyen terület nem objektuma a szabad tudományos kutatásnak. A zsidó vallás kimondta, hogy nincsenek a földön hatalmak, amelyek felett a szellem úrrá nem lehet. Az igazi hatalom fölöttünk van. A zsidóság teret adott a tudományoknak. A zsidók között ami a tudós, a lángelme, hogy erre mindig büszkeséggel gondolhatunk, Ábrahám ősapánk, amikor fejszével széthasogatta a halvány okút, azt tanította, hogy a lét gyökere az értelemben van. *Mindenütt ott volt a zsidó, ahol a tudomány eredményekre vezetett:* földrajzban, csillagászatban, fizikában, kémiában. És ahol a neve nem is szerepel, ott is meghúzódik a háttérben az a névtelen zsidó asszisztens, akitől az eszme származott. Meghaltak nagyon sokan, akikről nem tudta meg a világ, hogy tulajdonképpen ők voltak a felfedezők. Amikor a tudomány történetéről beszélnek, mindig jelen van a zsidó név, a zsidó tehetség és mindig jelen is lesz, ezt nem lehet letagadni, így van az orvosi tudományban is. Az egész középkorban rendkívüli orvosok voltak, akik 600 évvel előbbre voltak koruk tudásszínvonalánál. Még a pápák is zsidó orvosokat tartottak udvarukban, — ma a fajelmélet híveinek nem kell a zsidó orvos, ők megelégszenek, ha számukra nyílik mindenütt lév és nekik emellett nem fontos, hogy a tehetség, a rátér mettség és a szorgalom elkallódik.

Adott a zsidóság még mást is az emberiségnek: *az optimizmust*, hogy nem szabad elcsüggedni, szembe kell nézni a legnagyobb feladatokkal. Nem régen olvastam egy paraszttárgyú regényt, és ennek a társadalmi rétegek ábrázolásában láttam, hogyan reagál az egyszerű ember az élet tüneményeire, különösen a halál jelenségére. Az író — kétségtelenül megfigyelés alapján a halott mellett virrasztó és tünődő embernek ezeket a szavakat adja ajkára: „Hát minek is törekszik az ember, mit ér az egész élet, lehet akármilyen úr, mégis markába keríti a halál. Bármilyen gazdag, bármilyen meleg fészket épített magának, hideg csontkezelével kiveszi a halál. Olyan az ember, mint egy elszáradt falevél, amit ragad magával a zúgó pusztai szél?” — A zsidó vallásban is megvan az eszme, hogy a halál gondolata a magukatbátérésre hangolja az embereket, de nincs meg az a gondolat, hogy hiába való az ember törekvése. A zsidó vallás azt tanítja, hogy a múlandóság szomorú jelenségével szemben itt van a gyermek, aki az örökkévaló-

ságba lenti át a halandó embert. Adjuk át a gyermeknek lelki értékeinket, hogy megmaradjon az élet, a társadalmi rend és megmaradjon az eszme, amely drágább a pusztá létnél.

Még valamit adott a zsidóság az emberiségnek: *a szívét., a szív kultuszát és kultúráját.* A szív gyengédségével, a jóság kultuszával, követésével és gyakorlásával befolyással van a zsidóság a közszellemre. Nem szabad engednünk, hogy a zsidóságot kiszorítsák abból, amije van; hogy határt tudjunk gyakorolni az emberiségre, ezt nem engedhetjük elvenni. Őrizzük meg a szívhez való jogunkat és védelmezzük meg. Ha az idők nehezek is, *ne engedjük veszendőbe menni azokat az intézményeket., amelyeket a zsidó szív megeremtett!* Gyönyörű intézményeink vannak: árvaház, aggokháza, kórház, gyermekkórház, a tanuló ifjúságot támogató intézmények a belföldön, segítségnyújtás azok számára, akik külföldön igyekeznek tudást szerezni, — de ne hanyagoljuk el *gyermekvédelmi intézményeinket.,* amelyek éppen legerősebb mértékben érzik az idők hatását.

25 éve áll fenn Patronázs Egyesületünk. Gyönyörű fejlődésnek indult, de az általános gazdasági helyzet épen ezt az intézményt támadt! meg legjobban. Pedig árvaházat, kórházat fentart az állam is, a városi közületek is, de *gyermekvédelmet kizárólag csak a felekezet* gyakorolhat. így akarja ezt a *magyar törvény* kifejezett rendelkezése és minden felekezet teljesíti is ezt a kötelezettségét. Talán egyik sem forog abban a veszedelemben, hogy be kell szüntetnie munkásságát, csak épen a zsidó felekezet van abban a helyzetben, hogy mikor megünnepeli gyermekvédelmi intézményének negyedszázados jubileumát, kénytelen lesz ezt a munkásságot beszüntetni. Pedig ez *nemcsak egy jótékony intézmény beszüntetését jelentené, hanem azt is, hogy a zsidó vallás nem tud lépést tartani más felekezetekkel* és nem tudja teljesíteni azt a feladatot, amelyet a törvény kifejezetten rója rá: *a gyermekvédelem vallásos alapon való megszervezettségét, a bűnös útra tévedt, züllés veszélyének kitett, az elhagyott gyermekek oltalmazását, gondozását és nevelését.*

Pedig a *mi vallásunkban ezek az eszmék mélyen benne gyökereznek.* Ne engedjük tehát magunkat leszorítani semmiféle területről, ami a miénk, ami vallásunkból fakad.

Elhagyatott gyermek az árva, akinek nincs gondozója. Ezeknek egy jelentékeny részét felekezetünk, nőegyesületeink védőszárnya alá fogadja és gondozza. De *az a gyermek is lehet elhagyott, akinek apja, anyja él,* csak nem tud gondoskodni róla, akinek apja börtönben ül, vagy anyját magával sodorta az élet árja.

A Biblia különböző gyermekekről beszél és megemlíti, hogy vannak olyanok is, akik javíthatatlanok. Azt mondja a Biblia, hogy ha

van olyan gyermek, aki lázadó, romboló, tobzódó és teljesen javíthatatlan és erkölcstelen, ragadják meg és vigyék a bíróság elé, emeljenek ellene vádat és a bíróság a gyermeket elítélheti még halálra is, mert a romlottságot, amely a mételyből terjeszkedik, amely a bűnt nemcsak magával hordja, hanem a gonosz példa erejével romboló hatással van az egész társadalomra, ki kell irtani. „Javíthatatlan” gyermekről szól az írás, de ki a javíthatatlan? Azt mondják az írásmagyarázók, hogy az a javíthatatlan, aki sokszoros kísérletezés után is konokul lerázza magáról a tanítást és nevelést és nem javul. De még az ilyen gyermeket is javíthatónak kell tekintenünk, csak abban az egy esetben nem, ha apja és anyja tökéletesen egyforma termetben, arcban és hangban, így tanítják az írásmagyarázók. Milyen különös rendelkezés ez, mit akarnak ezzel mondani? Egy csodálatos mélyenjáró megfigyelésen alapul ez a tétel, hogy a gyermek lelkében a fejlődés folyamán *egyszer az apának, egyszer az anyának tulajdonságai jutnak túlsúlyra*. Ha a gyermek az apjától örökölt rossz tulajdonságokat és azok tombolnak benne, nem tekinthetjük javíthatatlannak, mert majd felülkerekednek az anya tulajdonságai és jó lesz. Ha az anyjától örökölte a rosszra való hajlandóságot, majd felszínre kerülnek benne az apa jó tulajdonságai. Csak akkor javíthatatlan, ha az apától és anyától is csupán rosszat örökölt, ha az apa és anya teljesen egyenlők, ami kizárt eset. Azt mondják, hogy ez a törvény nem azért íratott, hogy végrehajtsák, hanem hogy mélyedjünk el ebben a gondolatban és találjunk benne jutalmat. Ez a jutalom jelentkezik, ha a romlásba tévedt gyermeket meg tudjuk menteni. *Ez a gyönyörű feladat vár minden olyan nővérünkre., aki megérti a vallás eszméjét.*

Drága testvéreim, *lelkes buzgalommal forduljatok mindannyian a magyar zsidó patronázs egyesület felé* és neveljétek a vallás tanítása szerint a szív kultuszára azokat a sajnálatraméltó gyermekeket, akiket szülő nem nevel, mert szükségük van valakire, aki elhelyezi lelkükbe ad, aki érzést nevel beléjük az erkölcsiség iránt, aki elhelyezi lelkükbe az irányítót, hogy ne tévesszék el az utat. *Nem sajnálatraméltó többé az ilyen gyermek., ha valaki, jótét z. \idó lélek melléje áll!*

Ezt óhajtom lelketekbe véteni. Ne legyen a szavam pusztában elvesző kiáltás, mert a feladat, amit vázoltam, magából *vallásunkból fakad* és mindenképen *méltó a zsidó nőhöz.*, akiben a vallás továbbplántál ódik, messze jövendők felé!

Szent munkátokban kísérjen Benneteket az élő Istennek szentséges, áldása! Amen!